

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

Шифр та назва спеціальності

125 — Кібербезпека та захист інформації

Інститут

ННІ соціально-гуманітарних технологій

Освітньо-професійна програма

Кібербезпека

Кафедра

Українознавства, культурології та історії науки
(310)

Рівень освіти

Магістр

Тип дисципліни

Загальна підготовка, вибіркова

Семестр

3

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Красіков Михайло Михайлович

mmkrasikov@gmail.com

кандидат філол. наук, доцент, професор кафедри, директор
Етнографічного музею «Слобожанські скарби» імені Гната Хоткевича
НТУ «ХП».

Напрями наукових досліджень: етнологія, фольклористика,
літературознавство, мистецтвознавство, краєзнавство, музейна
справа, педагогіка.

Понад 800 друкованих праць.

Детальніше про викладача на сайті кафедри:

<https://web.kpi.kharkov.ua/ukin/vikladachi>

Загальна інформація

Анотація

Предмет навчальної дисципліни «Історія культури Слобідської України» є багатоскладовим та охоплює основні етапи виникнення і розвитку цього історико-етнографічного регіону, особливості народного побуту слобожан та художнього життя краю. Дисципліна спрямована на: 1) формування здатності мислити культурологічними категоріями, застосовувати знання з історії вітчизняної культури та культури Слобідської України для визначення життєвих цілей, пріоритетів, творчої спрямованості та самореалізації; 2) адаптованість до сучасного полікультурного середовища; вміння орієнтуватися в інформаційному потоці глобалізованого світу, висловлювати і обґрунтовувати особисте ставлення до подій сучасного культурного життя України та історико-етнографічного регіону Слобожанщина; 3) формування на основі культурологічних знань гуманістичного світогляду, активної життєвої позиції, моральних принципів і якостей, передусім патріотизму, гідності, людяності; 4) здатність до встановлення взаємозв'язків минулих і сучасних культурних подій та усвідомлення важливості збереження і охорони пам'яток вітчизняної культури; 5) здатність орієнтуватися у світі художньої культури Слобідської України, інтерпретувати і оцінювати визначні мистецькі твори, готовність до художнього самовираження у сфері дозвілля..

Мета та цілі дисципліни

Сформувати у здобувачів:

- здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати отриману інформацію;
- здатність здійснювати історико-етнологічні дослідження, використовуючи методологічний інструментарій історії,
- етнології та інших гуманітарних наук, застосовуючи новітні інформаційно-комунікативні технології та інформаційні бази даних;
- здатність брати участь у дискусії з історико-етнологічної наукової проблематики, у різних формах наукової комунікації;
- здатність застосовувати
- поглиблені знання з історії та етнології при розробці наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні окремих практичних проблем;
- сформувати знання про сутність, специфічні риси і тенденції розвитку культури Слобідської України, її історико-типологічні характеристики, про видатних творців цієї культури.

Формат занять

Лекції, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

КЗ-2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Результати навчання

РН1. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами, усно і письмово для представлення і обговорення результатів досліджень та інновацій, забезпечення бізнес\операційних процесів та питань професійної діяльності в галузі інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

РН15. Зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з проблем інформаційної безпеки та/або кібербезпеки, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують до персоналу, партнерів та інших осіб.

РН17. Мати навички автономного і самостійного навчання у сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки і дотичних галузей знань, аналізувати власні освітні потреби та об'єктивно оцінювати результати навчання.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (4 кредити ECTS): лекції – 16 год., семінарські заняття – 16

год., самостійна робота – 58 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

"Історія та культура України", "Історія науки і техніки"

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Курс передбачає лекційні заняття, що відбуваються в інтерактивній формі із обговоренням матеріалу, презентації та дискусії на семінарських заняттях, написання індивідуальної контрольної роботи (в межах самостійної роботи)..

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Слобідська Україна: діалог культур.

Російсько-українська війна і проблема адекватного вивчення культурного минулого краю. Мовна, релігійна, побутова різноманітність населення регіону в історичній ретроспективі.

Тема 2. Історіографія історії культури Слобідської України.

Дослідники і дослідження історії культури Слобожанщини. “Білі плями” в історії культури Слобідської України.

Тема 3. Культурна спадщина давніх народів на теренах Слобожанщини (археологічні культури).

Скіфи, половці, алани, хазари, анти, сіверці та інші давні народи та їх слід в культурі регіону. Про що розповідають археологічні знахідки?

Тема 4. Родинні свята й обряди.

Народини, проводи до армії, весілля, похорон у слобожан.

Тема 5. Річне коло свят слобожанського селянина.

Різдво, Новий рік, Великдень, Трійця, Покрова, Михайлове чудо: значення великих та малих свят.

Тема 6. Необрядовий фольклор.

Ліричні, жартівливі пісні, казки, приказки тощо. Історична динаміка, записи, публікації. Визначні збирачі фольклору.

Тема 7 Типи поселень. Слобожанська хата. Сакральні споруди.

Традиційна народна архітектура регіону: минуле та сучасне. Сакральні споруди різних конфесій.

Тема 8. Архітектурні стилі.

Від козацького бароко до постмодерних явищ в архітектурі Харкова та регіону. Розвиток архітектури в регіоні. Історія архітектурних стилей та її зв'язок з розвитком європейської історії культури. О. Бекетов, С. Тимошенко, В. Кричевський та інші визначні архітектори-слобожане.

Тема 9. Образотворче мистецтво.

І. Репін, С. Васильківський, П. Левченко, М. Беркос, В. Єрмілов та інші корифеї слобожанського живопису. Образотворче мистецтво Харківщини 2-ї пол. ХХ ст.

Тема 10. Розвиток театру.

Початок театрального життя в Харкові та регіоні. К. Соленик, М. Щепкін, М. Кропивницький, М. Синельников, Л. Курбас та інші визначні діячі театру.

Тема 11. Музична культура.

Музична культура регіону: знакові постаті з 18 століття до сьогодні.

Тема 12. Історія освіти.

Становлення середньої та вищої освіти в регіоні. Роль Харківського колегіуму в духовному та інтелектуальному розвитку населення регіону. Сковорода як педагог колегіуму. Харківський університет та інші заклади вищої освіти як культуртрегери.

Тема 13. Бібліотечна справа. Історія літератури та журналістики.

Історія найстаріших харківських наукових бібліотек - ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна, ХДНБ ім. В.Г. Короленка, Харківської наукової медичної бібліотеки. Письменники краю: знакові постаті. Краєзнавча тематика в творах Г. Квітки-Основ'яненка та Д. Яворницького. Перші періодичні видання Харкова. Сатиричні журнали Харкова періоду 1905 — 1907 рр.

Тема 14. Музейництво на Слобідщині.

Перші музеї в Харкові та регіоні. Музеї Слобожанщини ХХ — ХХІ ст. : їхні скарби, історія та сьогодення. Музеї ХПІ.

Тема 15. Внесок здобувачів, випускників та співробітників ХПІ у вітчизняну та світову культуру.

Визначні художники, фотомайстри, театральні діячі, співаки, чия біографія була пов'язана з ХПІ.

Тема 16. Проблема охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Державна політика щодо пам'яток культури. Роль громадськості у збереженні культурних традицій та артефактів.

Теми практичних занять

Тема 1. Слобідська Україна як історико-етнографічний регіон.

Діалог культур як домінанта життя слобожан у мультикультурному та поліетнічному середовищі.

Тема 2. Семіотика побуту населення регіону.

Світ речей в українській хаті. Прикмети та повір'я, пов'язані з хатнім інтер'єром та предметами побуту. Народний одяг, взуття, прикраси. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Тема 3. Необрядовий фольклор: історія вивчення, специфіка, класифікація.

Ліричні, жартівливі пісні, казки, приказки тощо. Історична динаміка, записи, публікації.

Тема 4. Історія освіти.

Роль закладів освіти в культурному розвитку регіону та країни.

Тема 5. Історія літератури та журналістики.

Письменники XVIII-XXI ст., пов'язані з регіоном: від Г. Сковороди до С. Жадана. Перші харківські журнали та газети.

Тема 6. Розвиток театру.

Від перших театральних труп в Харкові до Л. Курбаса і сучасних театральних колективів.

Тема 7. Музична культура. Образотворче мистецтво.

Роль І. Слатіна у становленні професійної музичної культури в регіоні. Художники, що у славили Слобідський край.

Тема 8. Проблеми охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Роль громадськості у збереженні культурних традицій та артефактів.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Опрацювання лекційного матеріалу. Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються. Здобувачам також рекомендуються додаткові матеріали – відео, статті – для самостійного вивчення. В межах самостійної роботи передбачається написання письмової контрольної роботи на одну з наступних тем:

1. Вивчення історії культури Слобожанщини в радянський та пострадянський періоди.
2. Територія Слобожанщини в Середньовіччі.
3. Календарні свята, обряди, календарний фольклор слобожан : історична динаміка і сучасний стан.
4. Побутова магія на Слобожанщині.
5. Обряди, пов'язані з будівництвом хати.
6. Розвиток архітектури на Слобожанщині в контексті європейської історії архітектури.
7. Історія харківських театрів радянської та пострадянської доби.
8. Образотворче мистецтво як джерело для краєзнавства.
9. Літературні журнали та альманахи Харкова 2-ї пол. XX — поч. XXI ст.
10. Григорій Сковорода – слобожанський мандрівник.
11. Роль Харківського університету в розвитку освіти та культури України.
12. Історія архітектурних стилів Слобожанщини в 17-21 ст.

Для написання індивідуальної роботи здобувач сам здійснює бібліографічний пошук, складає план, розкриває зміст питань, до письмової роботи додає презентацію (5-7 слайдів). Об'єм письмової роботи – 7-10 сторінок. За роботу здобувач отримує оцінку, яка додається до загального рейтингу.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Верменич Я. В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / відп. ред. В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. — Київ : Ін-т історії України, 2023. — 338 с. <http://resource.history.org.ua/item/0017591>
2. Горбонос В. Дорогами Сковороди. Слобідська Україна. Книга-подорож меморіальними місцями та архівними документами, пов'язаними з ім'ям Григорія Савича Сковороди, 1759 — 1794 роки / Горбонос В., Парамонов А. — Харків : Точка, 2022. — 216 с. <https://paramonovfund.com.ua/ru/dorogami-skovorody/>

3. Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. Куп'янський район. Великобурлуцька, Вільхуватська, Дворічанська, Шевченківська територіальні громади : енциклопед. вид. / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2021. — 254 с.
<http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Knigi/zvid%20kupjansk.pdf>
4. Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. м. Люботин. м. Первомайський і Первомайський район. Енциклопедичне видання / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2020. — 175 с.
<http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/Zvid%20Lyubotyn%20Pervomaysk.pdf>
5. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 9. Народна житлобудівна культура. Екологія та організація середовища проживання / голов. ред. Г. Скрипник ; уклад.: З. Гудченко, О. Головкин, М. Бех, А. Ярова, К. Бех, Б. Сауляк, В. Іванчишен ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. — Київ : ІМФЕ, 2020. — 944 с. <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/jytlo.pdf>
6. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Історія та культура України» : для студентів 1 курсу / уклад.: Гутник М. В., Дворкін І. В., Демочко Г. Л. [та ін.]. — Харків : НТУ «ХПІ», 2024. — 214 с. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c85d43e3-0ba6-4f18-a3c0-0704998bb29f/content>
7. Красіков М. М. Локації українського Харкова: музеїфікаційний аспект. Проблеми дослідження, збереження, популяризації / М. М. Красіков // Могилянські читання 2022. Зберегти пам'ять: українське музейництво у вирі лихоліть : зб. наук. праць. — Київ : Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», 2023. — С. 217-226.
<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74679>
8. Методичні вказівки з навчальної дисципліни "Історія культури Слобідської України" для аспірантів (спеціальність 032 — історія та археологія). Плани семінарів [Електронний ресурс] / уклад. М. М. Красіков ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". — Електрон. текст. дані. — Харків : НТУ "ХПІ", 2024. — 44 с. — URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/77104>
9. Парамонов А. Григорій Квітка-Основ'яненко: від Основи до Харкова. Харків: Видавець Андрій Парамонов, 2023. 128 с.
10. Парамонов А., Погрібний А., Щукін П. Сковорода в місті мудрості Захарполісі. Харків: Видавець Андрій Парамонов, 2024. 160 с.
11. Таранушенко С. А. Знищені шедеври української дерев'яної сакральної архітектури : книга з доповненою реальністю / С. А. Таранушенко ; передм. В. В. Вечерський ; упоряд. О. О. Савчук ; ІР НБУВ, ДНАББ, Український культурний фонд. — Харків : О. Савчук, 2021. — 224 с. : іл. + 15 листівок. В НТБ НТУ "ХПІ" 2 прим.
http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/Znishe.pdf

Додаткова література

1. Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 76-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 21 квіт. 2023 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. — 208 с.
<http://history.karazin.ua/themes/history/resources/85c1c333d3430dc8af8311775f53c390.pdf>
2. Красіков М. М. До біографії художника та педагога ХТІ М. М. Уварова [Електронний ресурс] / М. М. Красіков // Автоматизація, електроніка, інформаційно-вимірювальні технології: освіта, наука, практика : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-техн. конф., 01-02 грудня 2022 р. / ред. кол.: П. О. Качанов [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. — Електрон. текст. дані. — Харків, 2022. — С. 196-197. — URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61002>
3. Красіков М.М. Козак Невмирака і його невмирущі праці. Пам'яті Валерія Романовського. *Культурна спадщина Слобожанщини* : збірка наукових статей. Число 52. Харків : Курсор, 2023. С. 5—29.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74358>

4. Красіков М.М. «Красиве і корисне»: Побут-і-Буття у традиційній народній культурі українців (рефлексії з приводу книги «Ростислав Рыбальченко и его сельский мир»). *Матеріали до української етнології* : щорічник. 36. наук. пр. Вип.20 (23) / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2021. С. 134—138. URL:

<https://mue.etnolog.org.ua/2021-rik/20-23/2453-suchasni-narodoznavchi-i-mystetstvoznnavchi-refleksiyi-ta-ohlyady/5466-krasive-i-korisne-pobut-i-buttya-u-traditsijnij-narodnij-kul-turi-ukrajintsiv-refleksiji-z-privodu-knigi-rostislav-rybal-chenko-i-ego-sel-skij-mir> (вийшов у березні 2023 р.)

(дата звернення 7.03.24)

5. Красіков М.М. Людина-енциклопедія: Микола Сумцов як автор енциклопедичних видань. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки*. 2024. Вип. 38. С. 133-144.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2024-38-13> катег. Б.

6. Красіков М. М. Музейна складова галереї "ART KhPI" [Електронний ресурс] / М. М. Красіков // Х Луцьовські читання. Вип. 6: Музей в епоху глобальних трансформацій: проблеми і перспективи (до 100-річчя від дня народження А.Ф.Луцьова) : матеріали наук.-практ. семінару, 29 берез. 2019 р. / Уклад. О. Г. Павлова ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Іст. ф-т, Каф. історіографії, джерелознавства та археології, Центр краєзнавства ім. акад. П. Т. Тронька. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – С. 47-50.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74356>

7. Красіков М. М. Перші харківські пам'ятники як маркери регіональної ідентичності [Електронний ресурс] / М. М. Красіков // Ідентичності в умовах пограниччя : матеріали Міжнар. наук. конф., 27-28 січня 2022 р. / За заг. ред. Павла Леньо ; ДВНЗ "Ужгородський національний університет". – Електрон. текст. дані. – Ужгород : ТОВ "РІК-У", 2022. – С. 143-156.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74351>

8. Красіков М.М. Проводи в армію в українській традиції другої половини ХХ століття (за польовими матеріалами). *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. вип. 6 (58). С. 254—269. URL: <http://istznu.org/index.php/journal/article/view/2416/2237> Index Copernikus

9.Красіков М. М. Фотохудожники НТУ "ХПІ": дві персоналії / М. М. Красіков // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health : наук. вид. : тези доп. 28-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2020, [28-30 жовтня 2020 р.] : у 5 ч. Ч. 4 / ред. Є. І. Сокол. – Харків : Планета-Прінт, 2020. – С. 81

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/74814>

10. Красіков М. М. Харківський недотуризм: проблема ревіталізації культурних атракцій / М. М. Красіков // Культурна спадщина: інноваційні підходи та сталий розвиток = Cultural heritage: innovative approaches and sustainable development : тези II-ї міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 вересня 2023 р. = Abstracts of the 2nd International Scientific and Practical Conference, September 8-9, 2023. – Львів : Львівська політехніка, 2023. – С. 85-89.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/72900>

11. Тези доповідей до 25-ї Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання» / Харківський наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Друкарня Мадрид, 2021. — 182 с. http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/tezi_20.05.2021.pdf

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді заліку (30%) та поточного оцінювання (70%)

30% залік - індивідуальна усна співбесіда;

70% поточне оцінювання, що включає в себе:

- робота на семінарах: 40%

- історичне есе 10%

- контрольна робота за підсумками лекційного курсу - 5 %

- реферат 15 %

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

30.08.24

Завідувачка кафедри

Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис

30.08.24

Гарант ОП

Станіслав МІЛЕВСЬКИЙ